

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی / معاونت بهداشت دبیرخانه ستاد
کشوری کنترل دخانیات / دفتر آموزش و ارتقای سلامت / مرکز سلامت محیط و کار

ساماندهی عرضه مواد دخانی

ضامن اجباری قوانین

هفته‌نامه
بدون دخانیات

(۱۳۹۸ خردادماه ۳۱ و ۲۵)

iec.behdasht.gov.ir
webda.behdasht.gov.ir

امان بدون دخانیات، حق شهروندی

يك تجارت پرسود

تجارت مواد دخانی، به عنوان یکی از پنج کالای تجاری اول پردرآمد و پرسود دنیا به شمار می‌رود. تجارت دخانیات آنقدر پرسود است که صاحبان کمپانی‌های معروف سیگار در دنیا حاضر هستند بابت تبلیغات محصولات خود، رقم‌های نجومی پرداخت کنند. بررسی‌ها نشان می‌دهد درآمد یک سال این کمپانی‌ها رقمی بالغ بر ۳۰۰ میلیارد دلار است که با ۲۰ سال فروش نفت ایران برابری می‌کند.

در حالی که هر ۴ ثانیه یک نفر در دنیا بر اثر مصرف سیگار جان خود را از دست می‌دهد، آمارها نشان می‌دهد که در قرن بیستم حدود ۱۰۰ میلیون نفر در اثر مصرف مواد دخانی جان خود را از دست دادند و سازمان بهداشت جهانی تخمین می‌زند اگر این روند به همین شکل ادامه پیدا کند تا پایان قرن ۲۱ نزدیک به یک میلیارد نفر در اثر مصرف دخانیات جان خود را از دست خواهند داد.

سهولت دسترسی به دخانیات

سهولت دسترسی به یک خدمت خاص، در گرایش به استفاده از آن موثر است. برای مثال، سهولت دسترسی به باشگاه‌های ورزشی، فضای سبز و پارک‌ها در گرایش جوانان به ورزش اثر زیادی دارد و بنابراین، شکی نیست که سهولت دسترسی به محصولات دخانی، در افزایش استعمال آنها موثر است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد امروزه در کشور ما خرید سیگار، حتی از تهیه نان آسان‌تر شده و در کمتر از ۳ دقیقه امکان پذیر است. دهکده‌های روزنامه‌فروشی، سوپرمارکت‌ها، خواروبارفروشی‌ها و بسیاری از اصناف دیگر، به صورت قانونی یا غیرقانونی سیگار می‌فروشند و همین، عاملی برای افزایش مصرف دخانیات به شمار می‌رود.

زیادبودن مراکز عرضه دخانیات از یک طرف به افزایش مصرف منجر می‌شود و از طرف دیگر، کنترل آنها را سخت‌تر می‌کند. به همین دلیل، در ماده ۷ قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات که در سال ۱۳۸۵ به تصویب رسید، مقرر شد که فروش محصولات دخانی، از طریق پروانه‌هایی که توسط وزارت بازرگانی وقت براساس دستورالعمل مصوب ستاد کشوری کنترل و مبارزه با دخانیات صادر می‌شود، ساماندهی گردد. بر اساس این قانون، توزیع فرآورده‌های دخانی از سوی اشخاص فاقد پروانه فروش ممنوع است.

بر اساس ماده ۱۰ آئین نامه اجرایی قانون جامع نیز فروش محصولات دخانی به افراد، از طریق اینترنت و دستگاه‌های خودکار فروش ممنوع است. ماده ۱۱ و ۱۲ این آئین نامه تصریح می‌دارند که فروشندگان و عرضه کنندگان محصولات دخانی چه اشخاص حقیقی و چه اشخاص حقوقی، باید پروانه فروش داشته باشند

سهولت دسترسی

به یک خدمت

خاص، در

گرایش به

استفاده از آن

موثر است.

برای مثال،

سهولت دسترسی

به باشگاه‌های

ورزشی، فضای

سبز و پارک‌ها در

گرایش جوانان

به ورزش اثر

زیادتری دارد و

بنابراین، شکی

نیست که سهولت

دستیابی به

محصولات دخانی،

در افزایش

استعمال آنها موثر

است

ساماندهی عرضه مواد دخانی ضامن اجرای قوانین

و فروشنده باید در صورت مشکوک بودن سن خریدار، مدرک شناسایی مبنی بر داشتن حداقل ۱۸ سال سن را از وی تقاضا کند.

بررسی‌ها اما نشان می‌دهد که ماده ۷ قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات در عمل نتوانسته به اهداف مدنظر قانون‌گذار برسد.

بر اساس قانون، وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف شد ترتیبی اتخاذ کند تا عرضه دخانیات فقط در اماکن و واحدهای مجاز صورت گیرد و سه صنف «سوپرمارکت، خواروبارفروش و خرده‌فروش» به عنوان واحدهای مجاز در نظر گرفته شدند، اما پس از گذشت ۱۳ سال از تصویب این قانون، به نظر می‌رسد هنوز ساماندهی عرضه به صورت کامل اتفاق نیفتاده است.

عدم ساماندهی مراکز عرضه محصولات دخانی، از یک طرف امکان اجرای دقیق و کامل قانون را از بین برده و از طرف دیگر، باعث دسترسی آسان‌تر افراد به تهیه سیگار و قلیان شده است. بر اساس قانون، فروش محصولات دخانی به افراد زیر ۱۸ سال ممنوع است، اما تا زمانی که ساماندهی مراکز عرضه کننده محصولات دخانی به صورت کامل اجرایی نمی‌شود، بازدارندگی قانون در برخورد با مراکزی که بدون پروانه فروش اقدام به فروش محصولات دخانی می‌کنند موثر نخواهد بود.

مختص

نبودن تعداد

عرضه کنندگان

محصولات

دخانی، از یک

طرف امکان

دستی و کامل

را از بین برده

و از طرف دیگر،

باعث دسترسی

آسان‌تر به

سیگار و قلیان

شده است

هفته ملی بدون دخانیات

(۳۱ تا ۳۰ خردادماه ۱۳۹۸)

سامانه‌ی عرضه
مواد دخانی ضامن
اجرای قوانین

دکه‌ها و قلیان‌سراها

بر اساس قانون، تنها سه صنف سوپرمارکت، خواروبار فروش و سقط فروش مجاز به فروش سیگار و عرضه محصولات دخانی هستند. دکه‌های روزنامه فروشی و کیوسک‌های مطبوعاتی که زیر نظر شرکت ساماندهی صنایع و مشاغل شهر و شهرداری‌ها اداره می‌شوند، به هیچ عنوان اجازه عرضه سیگار و سایر محصولات دخانی را ندارند اما متأسفانه امروزه شاهدیم که اغلب دکه‌های روزنامه فروشی، به نخستین انتخاب سیگاری‌ها برای خرید سیگار تبدیل شده‌اند و فروش دخانیات، بخش زیادی از درآمد صاحبان این دکه‌ها را تامین می‌کند. بنابراین ضروری است همزمان با برخورد قانونی، پیشنهادهای برای جایگزینی فروش دخانیات در دکه‌ها ارائه گردد. بر اساس قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات، استعمال دخانیات

تنها سه صنف
سوپرمارکت،
خواروبار فروش
و سقط فروش
مجاز به فروش
سیگار و عرضه
محصولات
دخانی هستند
و دکه‌های
روزنامه‌فروشی
به هیچ عنوان
اجازه عرضه
سیگار و سایر
محصولات
دخانی را ندارند

در اماکن عمومی ممنوع است. آیین نامه ممنوعیت استعمال و عرضه سیگار و سایر مواد دخانی در اماکن عمومی تاکید می کند که به منظور حفظ حقوق افراد جامعه و تأمین سلامت آنها در برابر زیان ها و بیماری های ناشی از استعمال دخانیات، استعمال هر نوع سیگار و سایر مواد دخانی در اماکن عمومی مسقف به هر نحو ممنوع است. بر اساس تبصره ۱ این آیین نامه، اماکن عمومی مسقف به محل هایی اطلاق می شود که محل استفاده و مراجعه عمومی مردم است؛ از قبیل اماکن متبرکه و مقدسه، مساجد، مصلی ها، کارخانجات، بیمارستان ها، درمانگاه ها، مطب ها، سالن های نمایش، سینماها، سالن مهمانخانه ها (هتل ها) و مهمانسراها و میهمان پذیرها، خوراک سراها (رستوران ها)، گنجینه ها (موزه ها)، پایانه ها (ترمینال ها)، فروشگاه های بزرگ، اماکن فرهنگی و فرهنگسراها، کتابخانه های عمومی، ورزشگاه ها، مدارس، دانشگاه ها و مراکز آموزشی و پژوهشی، وسایل نقلیه عمومی، مؤسسات و سازمان های دولتی و عمومی، نهادهای انقلاب اسلامی، بانک ها، شرکت های دولتی و شهرداری ها. پرواضح است که قلیانسراها نیز به عنوان یکی از اماکن عمومی، اجازه عرضه قلیان را ندارند.

آیین نامه

ممنوعیت

استعمال و عرضه

سیگار و سایر

مواد دخانی در

اماکن عمومی

تاکید می کند که

به منظور حفظ

حقوق افراد

جامعه و تأمین

سلامت آنها در

برابر زیان ها و

بیماری های

ناشی از

استعمال

دخانیات،

استعمال هر

نوع سیگار و سایر

مواد دخانی در

اماکن عمومی

مسقف به هر نحو

ممنوع است

قاچاق و تجارت غیرقانونی

ساماندهی نشدن عرضه دخانیات، علاوه بر ضرر وزیانی که به سلامت عمومی وارد می‌کند، از نظر اقتصادی نیز مشکلاتی برای دولت‌ها پدید می‌آورد. قاچاق، یکی از مهمترین مشکلاتی است که به دلیل عدم ساماندهی عرضه دخانیات، گریبان دولت‌ها را می‌گیرد.

براساس مطالعات انجام شده در گمرک‌های جهانی، بازار غیرقانونی محصولات دخانی یک دهم بازار جهانی را اشغال نموده است. کمیسیون اروپا برآورد نموده است که خسارت تجارت غیرقانونی سیگار در کشورهای عضو معادل از دست دادن درآمد سالیانه مالیات بیشتر از ۱۰ میلیارد یورو است. تجارت غیرقانونی محصولات دخانی تنها مشکل کشورهای با درآمد بالا نیست، بلکه بسیاری از کشورهای جهان متأثر از قاچاق دخانیات و تبعات آن به اشکال مختلف هستند. در پاسخ به تهدید ناشی از تجارت غیرقانونی محصولات دخانی، جامعه بین‌المللی پس از مذاکرات بسیار، پروتکل ریشه کنی تجارت غیرقانونی محصولات دخانی را در نوامبر ۲۰۱۲ به‌عنوان اولین پروتکل ناشی از کنوانسیون کنترل دخانیات سازمان جهانی بهداشت تصویب نمود. قانون الحاق به این پروتکل در سال ۱۳۹۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و سند تصویب پروتکل در سال ۱۳۹۷ مورد پذیرش سازمان ملل متحد قرار گرفت و به این ترتیب جمهوری اسلامی ایران به دومین معاهده بین‌المللی کنترل دخانیات ملحق گردید.

کالای دخانی به‌طور خاص برای قاچاقچیان جذابیت زیادی دارد. به‌دلیل اینکه مالیات سهم عمده‌ای از قیمت را در بر می‌گیرد قاچاقچیان با منحرف نمودن محموله‌های دخانی به سمت بازار غیررسمی از طریق قاچاق، حاشیه سود بسیار بالایی را برای خود ایجاد می‌نمایند. در دسترس بودن سیگار ارزان قیمت موجب افزایش مصرف و متعاقباً افزایش خطر وقوع بیشتر مرگ و میر ناشی از دخانیات در آینده خواهد شد. قاچاق دخانیات علاوه بر اینکه یک مشکل بزرگ بهداشتی محسوب می‌شود، یک معضل بسیار نگران‌کننده در بحث اجرای قوانین است که بیشتر گروه‌های جنایی سازماندهی شده بین‌المللی نظیر سازمان‌های تروریستی در آن دخالت دارند. بر اساس اطلاعات موجود، حجم قاچاق دخانیات در کشورهای مختلف متفاوت بوده و بین یک تا ۵۰ درصد حجم بازار را در این کشورها تشکیل می‌دهد. خسارت ناشی از دست دادن درآمد سالیانه حدود ۴۱ میلیارد دلار برآورد شده است. قاچاق دخانیات در کشورهای با درآمد پایین و متوسط بیشتر از کشورهای با درآمد بالا رخ می‌دهد. ریشه کنی یا کاهش قاچاق دخانیات موجب کاهش مصرف از طریق افزایش قیمت، کاهش مرگ و میر زود هنگام و افزایش درآمد دولت‌ها می‌شود. چنانچه تجارت غیرقانونی محصولات دخانی متوقف شود،

براساس
مطالعات
انجام شده در
گمرک‌های
جهانی، بازار
غیرقانونی
محصولات
دخانی یک
دهم بازار
جهانی را
اشغال
نموده است.
کمیسیون
اروپا برآورد
نموده است که
خسارت تجارت
غیرقانونی سیگار
در کشورهای
عضو معادل از
دست دادن
درآمد سالیانه
مالیات بیشتر از
۱۰ میلیارد یورو است

هفته‌ما بدون دخانیات

(۱۳۹۸ خردادماه ۳۱ تا ۲۵)

ساماندهی عرضه
مواد دخانی ضامن
اجرای قوانین

یکی از
مهمترین
ابزارهای
مقابله با قاچاق
محصولات
دخانی،
ساماندهی
مراکز عرضه
این محصولات
و ثبت اطلاعات
هویتی و فعالیت
این مراکز در
سامانه‌های
نظارتی و
مدیریتی
در بخش
حاکمیتی است

دولت‌ها به طور سالیانه ۳۱/۳ میلیارد دلار افزایش درآمد داشته و تا سال ۲۰۳۰ از وقوع ۱۶۴ هزار مورد مرگ زود هنگام در سال جلوگیری خواهد شد که بیشترین سهم آن در کشورهای با درآمد پایین و متوسط خواهد بود. بیشترین نوع قاچاق محصولات دخانی در جهان مربوط به سیگار است ولی در منطقه مدیترانه شرقی سازمان جهانی بهداشت و جنوب شرقی آسیا، قاچاق توتون قلیان و تنباکوی بدون دود نیز بسیار شایع است.

یکی از مهمترین ابزارهای مقابله با قاچاق محصولات دخانی، ساماندهی مراکز عرضه این محصولات و ثبت اطلاعات هویتی و فعالیت این مراکز در سامانه‌های

نظارتی و مدیریتی در بخش حاکمیتی است. از سوی دیگر وضع مقررات برای عوامل عمده عرضه کننده این محصولات جهت عدم توزیع کالای دخانی به واحدهای صنفی بدون پروانه فروش در اجرایی شدن فرایند ساماندهی بسیار موثر می باشد. بدیهی است برای برخورداری از سود فروش کالای دخانی، مراکزی که با اجرای این سیاست از دریافت محصولات دخانی محروم می شوند، انگیزه لازم برای اخذ پروانه فروش را به دست خواهند آورد.

تا کنون حدود ۴۰ هزار واحد صنفی از صنوف سوپرمارکت، خوار و بار فروش و سقط فروش که از سوی ستاد کشوری کنترل دخانیات به عنوان عاملین مجاز عرضه این محصولات شناخته شده اند، پروانه فروش دریافت نموده اند. یکی از الزاماتی که در پروتکل ریشه کنی تجارت غیر قانونی محصولات دخانی در نظر گرفته شده است، اجرای سیستم رهگیری و ردیابی محصولات دخانی است. این سیستم که مقدمات پیاده سازی آن در کشور انجام شده است، قادر خواهد بود نقل و انتقال کالای دخانی را از تولید تا مصرف نهایی رصد نمایند. با نصب کد رهگیری و اجرای این سیستم میتوان به طور موثر فعالیت های غیرقانونی در تجارت کالای دخانی را به موقع شناسایی و با آن برخورد نمود.

البته چنانچه ساماندهی عرضه محصولات دخانی و شناسنامه دار شدن عاملین عرضه از طریق پروانه فروش انجام نشود، این سیستم نیز از کارایی مناسبی برخوردار نخواهد بود. ساماندهی عرضه و پروانه فروش ابزار موثری برای کنترل زنجیره عرضه و نظارت بر حسن اجرای قانون در راهبرد کاهش عرضه دخانیات می باشد. چنانچه ضوابط پیش بینی شده در صدور و ابطال دائم پروانه فروش با اولین تخلف بحرانی که شامل فروش نخی سیگار، فروش به زیر ۱۸ سال و فروش محصولات قاچاق می باشد به درستی اجرا شود می توان شاهد ارتقای وضعیت اجرای قانون و تاثیر آن بر کاهش مصرف دخانیات بود.

تاکنون
حدود ۴۰ هزار
واحد صنفی
از صنوف
سوپرمارکت،
خوار و بار
فروش و سقط
فروش که از
سوی ستاد
کشوری
کنترل دخانیات
به عنوان
عاملین مجاز
عرضه این
محصولات
شناخته شده اند